

## Альтернативні методи та інноваційні підходи вирішення конфліктів щодо житлових прав

*Сатановська Олена Валентинівна<sup>1</sup>*

| Опубліковано | Секція | УДК            |
|--------------|--------|----------------|
| 27.09.2024   | Право  | 347.254:316.48 |

DOI: : <https://doi.org/10.5281/zenodo.13798991>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

**Анотація.** Стаття присвячена дослідженню альтернативних методів вирішення конфліктів у сфері житлових відносин, інноваційних підходів для покращення ефективності та справедливості їх практичної реалізації в даній галузі. Звертається увага на дослідження традиційних форм вирішення конфліктів у сфері житлових прав з метою визначення їх переваг та недоліків, на ретельний розгляд різноманітних альтернативних методів, таких як переговори, примирення, посередництво, арбітраж та медіація з фокусом на їхні придатності для вирішення конкретних житлових конфліктів, на розгляд і вивчення інноваційних технологій, які можуть бути використані для поліпшення процесів вирішення конфліктів у житловій сфері (наприклад, застосування штучного інтелекту, блокчейн-технологій, онлайн платформ).

Під час дослідження зроблено висновок, що подальший розвиток та удосконалення альтернативних методів вирішення конфліктів у житловій сфері вимагає системного підходу, інновацій та активної участі всіх зацікавлених сторін.

**Ключові слова:** право на житло, житлові правовідносини, вирішення житлових спорів, альтернативні методи, інноваційні технології.

### **Alternative methods and innovative approaches to the resolution of conflicts regarding housing rights**

**Annotation.** The article is devoted to the study of alternative methods of conflict resolution in the field of residential relations, innovative approaches to improve the efficiency and fairness of their practical implementation in this field. Attention is paid to the study of traditional forms of conflict resolution in the field of housing rights in order to determine their advantages and disadvantages, to the careful consideration of various alternative methods, such as negotiations, conciliation, mediation, arbitration and mediation with a focus on their suitability for solving specific housing conflicts, to consideration and study of innovative technologies that can be used to improve conflict resolution processes in the housing sector (for example, the use of artificial intelligence, blockchain technologies, online platforms), to

---

<sup>1</sup> аспірантка 3 курсу кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія», методист навчально-методичного відділу ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-7905-0951>

provide specific examples of countries or organizations where alternative methods and innovative approaches to solving housing conflicts are already successfully used, to analyze the benefits and risks of using alternative and innovative approaches to solve conflicts in the housing sector, to provide recommendations and conclusions aimed at supporting the practical implementation of alternative methods and innovations in the field of housing rights.

During the study, it was concluded that the further development and improvement of alternative methods of conflict resolution in the housing sector requires a systematic approach, innovations and active participation of all interested parties. Implementation of new forms of alternative methods, such as "round tables" with community representatives, group psychological sessions. Creation of partnerships with the public and non-profit organizations for the active involvement of the community in the process of conflict resolution. Providing convenient feedback mechanisms and regularly updating methods based on community feedback. Provision of training and advanced training for specialists who use alternative conflict resolution methods.

**Key words:** residential legal relations, conflicts in the housing sector, settlement of housing disputes, alternative methods, innovative technologies.

### Вступ

*Постановка проблеми:* У світлі сучасних викликів та соціальних змін, все більше популярності набувають альтернативні методи вирішення конфліктів. В даному науковому дослідженні пропонується розглянути інноваційні підходи з вирішення конфліктів щодо житлових прав, проаналізувати їх переваги та ризики, а також дослідити розвиток альтернативних методів вирішення житлових спорів.

Актуальність порушення житлових прав громадян, зокрема й проблеми конфліктів у сфері житлових правовідносин, обумовлена низкою факторів, які впливають на життя людей і суспільства в цілому.

По-перше, найбільшої шкоди житловому сектору завдала повномасштабна війна РФ проти України. На тимчасово окупованій території нашої держави, зруйновані не просто будинки чи квартири, а знищено цілі міста та села. Відтак, мільйони людей були змушені покинути свої домівки та виїхати за межі країни й отримати статус біженця або переїхати, а інколи і двічі, на відносно безпечні території нашої країни для можливості отримання статусу внутрішньо-переміщеної особи. А отже, значно зросла потреба в орендованому житлі, що вплинуло на ріст цін за його оренду, внаслідок чого держава тимчасово позбавлена можливості забезпечити усіх бажаючих біженців житлом, які цього потребують.

По-друге, законодавче регулювання житлових відносин є подекуди складним і неоднозначним. Недостатність ясно виражених норм, правил забудови та процедур також можуть створювати умови для виникнення конфліктів між сторонами.

По-третє, економічні труднощі та соціальні нерівності можуть призвести до неплатоспроможності окремих соціальних груп з подальшим виникненням конфлікту між кредиторами та позичальниками з ризиком втрати житлових об'єктів.

Вчетверте, усвідомлення проблем забруднення довкілля та сталого розвитку призводить до підвищення вимог з екологічності житлових об'єктів та енергоефективності і ресурсозбереження будівельних матеріалів, що може спровокувати конфлікти між зацікавленими сторонами у їх придбанні та реалізації.

По-п'яте, географічні та демографічні зміни також призводять до збільшення міграції, і в свою чергу породжують конфлікти в сфері житлових прав громадян через потребу в нових житлових об'єктах та адаптації умов їх набуття.

Враховуючи ці фактори, важливо знаходити та розвивати альтернативні методи вирішення конфліктів, а також впроваджувати інноваційні підходи для покращення ситуації в сфері житлових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Слід зазначити, що альтернативні методи вирішення конфліктів у сфері житлових прав відносин були предметом дослідження науковців та практиків вже протягом багатьох років.

Так, сучасні наукові розвідки у сфері альтернативних методів вирішення конфліктів розглядалися такими науковцями, як І.Андронов, Н.Голубєва, О.Верба-Сидор, Н.Волкова, О.Кармаза, П.Прохоров, О.Ткачук, Т.Федоренко.

Метою даної наукової статті є дослідження альтернативних методів вирішення конфліктів у сфері житлових відносин та представлення інноваційних підходів для покращення ефективності та справедливості їх практичної реалізації в даній галузі. Основні аспекти мети включають:

- дослідження традиційних форм вирішення конфліктів у сфері житлових прав з метою визначення їх переваг та недоліків;
- ретельний розгляд різноманітних альтернативних методів, таких як переговори, примирення, посередництво, арбітраж та медіація з фокусом на їхні придатності для вирішення конкретних житлових конфліктів;
- розгляд і вивчення інноваційних технологій, які можуть бути використані для поліпшення процесів вирішення конфліктів у житловій сфері (наприклад, застосування штучного інтелекту, блокчейн-технологій, онлайн платформ);
- надання конкретних прикладів країн або організацій, де вже успішно застосовуються альтернативні методи та інноваційні підходи до вирішення житлових конфліктів;
- аналіз переваг і ризиків використання альтернативних та інноваційних підходів для вирішення конфліктів у житловій сфері;
- надання рекомендацій та висновків, спрямованих на підтримку практичної реалізації альтернативних методів та інновацій у сфері житлових прав.

### Результати

Конституція України є основою державного устрою та має вищу юридичну силу в Україні. Саме в ній можна ознайомитися зі змістом ст.55 яка гарантує, що права й свободи людини захищаються в нашій державі судом і право на житло входить до переліку цих прав, адже відповідно до ст.47 Основного Закону кожен має право на житло і ніхто не може бути примусово позбавлений житла, крім випадків, які регулюються законом або за рішенням суду [1].

Одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, який передбачає дотримання принципу *res judicata*, тобто принципу остаточності судового рішення.

Зміст права на захист полягає у можливості фізичної особи у встановленому законом порядку звернутися до суду за охороною або захистом свого права у відповідний спосіб, передбачений законом [2].

Звернення до суду є традиційним методом вирішення конфліктів у житловій сфері. Судові процедури передбачають вирішення питань шляхом прийняття судового рішення на основі чинного законодавства та доказів, представлених сторонами, однак, в процесі розгляду справи можуть виникати певні ускладнення.

Процеси, що базуються на законодавстві, не можуть бути формалізованими, оскільки суд позбавлений права порушувати норми процесуального права, тобто формальної процедури, а тому процеси повинні мати ознаки стандартизації, що призводить до несуттєвого врахування індивідуальних особливостей конфлікту з

підстав, що судочинство вже здійснюється на засадах верховенства права, тобто не суто на законодавстві. Отже, судові рішення можуть не завжди забезпечувати довгострокову задоволеність сторін, а розгляд питання через суд може вирішувати лише правові аспекти конфлікту і не завжди враховуючи практичні або соціальні аспекти.

Також треба зазначити, що вирішення питання в судовому порядку може бути довготривалою процедурою для досягнення остаточного рішення, оскільки судові справи можуть розглядатись за ініціативи учасників процесу тривалий час, з підстав їх перегляду в районних, апеляційних та касаційних інстанціях, тобто пройти усі ланки судової гілки задля отримання не завжди очікуваного результату.

До прикладу наведеного можливо зазначити справу про виділ майна в натурі, що є у спільній частковій власності на домоволодіння та встановлення порядку користування земельною ділянкою, провадження якої відкрито ще у 2015 році (справа №521/15561/15ц), тоді як остаточне вирішення спору по суті відбулось лиш 15 квітня 2024р. (Постанова Одеського апеляційного суду від 15 квітня 2024 року) [3].

Отже, сучасне українське правосуддя має низку таких недоліків: перевантаженість судів, тривалість і складність судочинства, значні судові витрати, недосконалість механізму досягнення змагальності та рівності сторін у процесі, критерії справедливості вирішення спору знаходяться в юридичній площині та подекуди не збігаються з уявленнями про справедливість осіб із побутовою правовою свідомістю, тому дуже часто рішення суду залишають негативну реакцію у сторін. Відтак конфлікт припиняється силовим рішенням, але не вирішується, через що акти правосуддя не виконуються. У цих умовах правникам необхідно звернути увагу на сферу управління та вирішення конфліктів альтернативними способами [4 с. 6].

З цього приводу доречно зазначає О.Ткачук, що судова форма захисту прав не завжди відповідає бажанням сторін, не завжди потрібна та доцільна у тих конфліктах, які виникають у сфері цивільно-правових відносин. Рівноправні учасники цих відносин повинні мати можливість самостійно врегулювати спір або використати, крім судової форми, альтернативні процедури [5].

За змістом ст.124 Конституції України обов'язок досудового порядку врегулювання спору може бути визначено винятково на підставі закону.

Альтернативне вирішення спорів стосується будь-яких способів їхнього врегулювання за межами судових процедур. Альтернативні способи вирішення спорів зазвичай містять ранню нейтральну оцінку, переговори, примирення, посередництво, арбітраж, медіація, консиліація, модерація.

Розглянемо варіанти альтернативних методів вирішення спорів, які більш притаманні до конфліктів з житлових питань.

*Переговори:* Цивільно-правові спори виникають у сфері приватних відносин, тому нетрадиційні способи захисту прав можуть застосовуватися лише на основі добровільного волевиявлення сторін. До таких механізмів входять і переговори.

Учасники відповідних відносин майже завжди намагаються вирішити суперечки шляхом переговорів, а головною перевагою цієї форми є те, що вона дозволяє самим сторонам контролювати процес та вирішення.

На думку Н.Бондаренко-Зелінської, переговори майже завжди наявні в будь-якій іншій альтернативній формі, а посередництво часто використовується, як попередня процедура до початку судового розгляду. Справді, часто переговори застосовуються в посередництві, медіації, арбітражі та навіть у самому суді (врегулювання спору за участю судді) [4, с.82].

Практика застосування переговорів свідчить про те, що їх якість і ефективність багато у чому залежать від участі в них професійних юристів (адвокатів).

Переваги їх участі проявляються в наступному: фахівці, які представляють інтереси сторін при переговорах, не допустять виникнення нових конфліктів; забезпечать конфіденційність проведеної процедури примирення; розтлумачать конфліктуючим сторонам їх права і відповідальність, а також вигоди досудового вирішення конфлікту до початку розгляду справи у судовому порядку, зокрема, що від досудового розгляду можна відмовитися в будь-який момент; скорочення або збільшення строків процедури примирення; економія витрат [4, с. 83].

Важливою перевагою переговорів перед іншими способами вирішення конфліктів є те, що вони дозволяють конфліктуючим сторонам виробити таку угоду, яка влаштуватиме кожному з них і дозволить уникнути тривалих судових процедур, що можуть призвести до значних матеріальних витрат і ризику програшу однієї зі сторін [4, с. 83].

Отже угода передбачає, що за її умовами сторони, які діють свідомо, добровільно, за взаємною згодою та попередньою домовленістю, повинні усвідомлювати значення своїх дій та їх правові наслідки, з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок та компромісів.

*Посередництво:* Посередник спрямовує сторони у конфлікті на досягнення взаємовигідного рішення, допомагаючи сторонам досягти консенсусу та уникнути судових процедур, але залежно від кваліфікацій посередника та взаємодії сторін, результати можуть бути непереконливими і не всі конфлікти підходять для посередництва, особливо якщо одна зі сторін не зацікавлена в узгодженні.

*Медіація:* Медіація – це процес вирішення конфлікту, в якому медіатор (медіатори) сприяє в межах конструктивних, гнучких і конфіденційних переговорів конфліктуючим сторонам досягти угоди щодо врегулювання спору (конфлікту) у порядку, строки, межах, визначених законом та цивільно-правовим договором. На сьогодні Закон України «Про медіацію» потребує удосконалення в частині розкриття змісту ключових понять інституту медіації [6, с. 76].

Науковці єдині в тому, що медіація – це процес, який сприяє швидкому розв'язанню конфлікту (спору), в якому саме сторони, а не медіатор, пропонують варіанти вирішення проблеми, приймають взаємовигідне рішення та відповідають за його виконання. Тож відповідальність за прийняте рішення у процесі медіації покладається на сторони конфлікту (спору). Роль медіатора – це роль «штурмана».

Переваги медіації: економія часу, конфіденційність, самостійність сторін у процесі медіації, розуміння психологічного стану сторін спору та управління почуттями і емоціями, відсутність принципу змагальності сторін, неформальна та гнучка процедура медіації, можливість у наступному сторонам зберегти відносини, потенціал для «творчого» вирішення спору, відмова від юридичної процедури ведення переговорів під час медіації, відсутність корупційної складової, зниження вартості процесу вирішення конфлікту (спору), добровільність рішення тощо.

*Недоліки:* медіація можлива виключно за згоди усіх сторін конфлікту і у разі непередбачених обставин або недобросовісності хоча б однієї зобов'язаної сторони примусове виконання прийнятого в результаті медіації рішення є неможливим.

*Арбітраж:* Сторони в конфлікті домовляються передати вирішення спору третій нейтральній стороні (арбітру). Рішення арбітражу може бути обов'язковим для сторін.

*Переваги:* збереження конфіденційності, розвантаження державних судів, оперативність вирішення спору; остаточність рішення третейського суду, оскарження якого можливе лише у випадках, передбачених законом; менший розмір третейського збору порівняно з судовим збором; можливість вибору місця розгляду спору та персонального складу третейського суду, який буде розглядати спір; більше

можливостей для сприяння сторонам в укладенні мирової угоди; простота оформлення документів і процедури вирішення спору [4, с. 268].

*Недоліки:* при залученні висококваліфікованих арбітрів вартість арбітражу може бути значною; відсутність можливості подати апеляцію може обмежити справедливість рішення; низький рівень правової культури та правової свідомості суспільства; нестабільна економічна ситуація в країні; необізнаність учасників цивільних правовідносин щодо діяльності третейських судів, їхнього місця в системі юрисдикційних органів; побоювання щодо упередженого розгляду справи третейським судом; занадто широкий перелік спорів, виключених з компетенції третейського суду; можливість оспорювання третейської угоди; відсутність ефективного механізму вжиття запобіжних заходів у третейському розгляді, зокрема щодо забезпечення позову; необхідність подання заяви до компетентного суду з метою звернення рішення третейського суду до примусового виконання шляхом видачі виконавчого листа; можливість апеляційного та касаційного оскарження ухвал судів загальної юрисдикції щодо відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання третейського рішення суду, ухвал за результатами оскарження рішення третейського суду [4, с. 268].

А тепер розглянемо інноваційні підходи до вирішення конфліктів, такі як використання штучного інтелекту, блокчейну, онлайн платформ тощо. Проведемо аналіз переваг і можливих ризиків використання цих технологій та розглянемо потенційні шляхи подальшого розвитку та удосконалення альтернативних методів вирішення конфліктів щодо житлових прав.

*Штучний інтелект (ШІ).* В еру цифровізації в розвинутих країнах наразі досить широко розробляються пілотні проекти щодо застосування комп'ютерних технологій при вирішенні судових справ. Сьогодні передові держави при здійсненні правосуддя планують залучати, окрім складу суду, також штучний інтелект (ШІ). Тобто, використання алгоритмів інтелектуального аналізу даних для швидкого та ефективного вирішення конфліктів. ШІ може аналізувати величезні обсяги інформації та надавати об'єктивні рекомендації [7, с. 47].

*Переваги:* Швидкість та ефективність вирішення. Можливість об'єктивного аналізу фактів та аргументів.

Цікавими є спроби дослідників за допомогою ШІ здійснити прогнозування судових рішень, що приймаються ЄСПЛ. У 2016 році група дослідників Пенсільванського та Шеффілдського університетів створила програму, яка здатна передбачати рішення на підставі раніше прийнятих судом рішень. Точність прогнозу склала 79%, що є досить високим показником [7, с. 47].

*Ризики:* Недостатність людського фактору та відсутність емоційного розуміння. Можливість виникнення алгоритмічних системних помилок.

Як зазначає А. Цукерман (Zuckerman A.), законність судових органів в значній мірі заснована на їх моральному авторитеті, тому що вони поважають людину, займаються індивідуальними проблемами, моральними поглядами людей, переконаннями, амбіціями, емоціями і їх суспільною свідомістю. Оскільки машинам не вистачає суб'єктивності, машини нічого не знають про такі речі, адже алгоритми складаються з статистичних патернів. В результаті прийняття рішень штучним інтелектом може привести до все зростаючої прірви між машинним правом і людськими уявленнями про справедливість і моралі, аж до того моменту, коли правові інститути перестануть користуватися лояльністю і легітимністю в очах населення [7, с. 48].

*Удосконалення:* Розробка адаптивних систем ШІ, які враховують підготовку навчальних програм та соціокультурні аспекти конфліктів.

Онлайн платформи. Створення електронних платформ для вирішення конфліктів, які надають можливість взаємодії сторін, обміну інформацією та проведення переговорів.

*Переваги:* Зручність та доступність для широкого кола учасників. Збереження документації та історії конфлікту.

На думку Голубевої Н.Ю., ODR має переваги перед іншими способами вирішення спорів: 1) неформальний, гнучкий і не пов'язаний строгими правилами процедури та спосіб доказування; 2) низька вартість участі або її відсутність; 3) підходить для осіб, які знаходяться далеко один від одного; 4) підходить для спорів, у яких сторони емоційно не можуть перебувати в одній кімнаті; 5) підходить для людей з обмеженими фізичними можливостями; 6) не потрібно залучення юристів [7, с. 8].

*Ризики:* Потенційний брак конфіденційності та приватності даних. Можливість виникнення інтернет-залежності та відсутність особистого контакту. Побоювання людей щодо нових інтернет-технологій, небажання знайомитися з ними; відсутність особистої взаємодії; винайдене рішення в ході ODR не підлягає обов'язковому виконанню; складність у застосуванні для складних справ, а також випадків, що вимагають не грошових засобів правового захисту [7, с. 8].

Голубева Н.Ю. у своєму дослідженні визначає, що в Україні розвиток онлайн-вирішення спорів не має помітного розвитку. Можливо, через вартість звернення до суду, яка навіть після збільшення судового збору в 2024р. є меншою, ніж у розвинутих країнах. Не останню роль грають і особливості національного характеру – впевненість у власній правоті і відсутність бажання йти на поступки та шукати компроміс. Крім того, ринок електронної комерції в Україні хоча і зростає рік від року, але є порівняно невеликим, а сума одноразової покупки-онлайн зазвичай має низьку вартість [7, с. 8].

*Удосконалення:* Забезпечення високого рівня захисту конфіденційності та безпеки даних.

#### *Блокчейн.*

Враховуючи переваги, пов'язані з кібербезпекою електронних баз даних судових установ, блокчейн також може стати центральним засобом захисту цифрових документів та надати можливість використовувати сучасні електронні технології задля забезпечення правового захисту. Найбільш прогресивним вирішенням питання забезпечення інформаційної безпеки у сфері правосуддя в цілому та у цивілістичному процесі є, зокрема на даний момент – технологія блокчейн. [8, с. 61].

Запропоновано під терміном «блокчейн» вважати інформаційну систему, що здатна забезпечити зберігання даних із захистом їх від фальсифікації та втрати, а також передачу та перетворення даних усередині системи із збереженням їх достовірності. Виявлено, що такий захист даних досягається за допомогою: запису їх у ланцюжок криптографічних взаємопов'язаних блоків, децентралізованого зберігання копій ланцюжків та синхронізації ланцюжків за допомогою алгоритму. Основним принципом функціонування цієї технології є прозорість операцій, що здійснюються з неможливістю їх зміни особами, які не мають до неї санкціонованого доступу [9].

Технології блокчейн використовують для створення розподіленої бази даних, яка дозволяє забезпечити надійність, невідмінність та прозорість інформації.

*Переваги:* На думку І.В. Давидової [9] це – децентралізація (використовується вся мережа); доказовість кожної транзакції (криптографічне підтвердження кожної транзакції, запису, тощо); прозорість (загальний доступ); неможливість внесення змін у «підписаний» блок; економія часу (робота системи 24 на 7 (24 годин на добу, 7 днів на тиждень)); економія ресурсів (зокрема державних коштів).

*Ризики:* Сприятливість анонімності, що може виникнути в складних ситуаціях. Високі технічні вимоги та складність впровадження.

Отже застосування технології блокчейн дозволить створити захищену інформаційну судову систему. Важлива перевага зберігання даних при застосуванні технології блокчейн – висока надійність, що виключає можливість втрати чи знищення інформації. А використання сучасних сертифікованих алгоритмів криптографічного захисту дозволить надати юридичну значущість електронним даним цивілістичного процесу. Робиться висновок, що соціальний прогрес не встигає розвиватися так само швидко, як і інформаційні технології. Ось чому нормативно-правова база визнається недостатньо підготовленою та перед законодавцем стоїть завдання розвивати правові відносини у цій сфері. Нормативно-правова основа допоможе в регулюванні відносин, пов'язаних із застосуванням технологій блокчейн у цивілістичному процесі.

Таким чином, інноваційні підходи мають значний потенціал у полегшенні та удосконаленні процесів вирішення конфліктів, але їх впровадження вимагає уважного управління ризиками та врахування особливостей кожного конкретного випадку.

Якщо інноваційні підходи мають певні переваги такі як, ефективність (інновації можуть прискорити та полегшити процес вирішення конфліктів); об'єктивність (технології можуть надати об'єктивний аналіз та рекомендації, не враховуючи емоційні фактори) та транспарентність (блокчейн та онлайн платформи можуть забезпечити високий рівень прозорості та доступ до інформації), то і ризики теж існують: відсутність людського фактору (недостатність емоційного розуміння та важливості людського втручання), системні помилки (можливість алгоритмічних помилок та недосконалості технологій), приватність та конфіденційність (ризик порушення приватності та конфіденційності даних на онлайн платформах).

На виконання мети наукового дослідження також необхідно навести приклади успішної реалізації інноваційних підходів вирішення конфліктів у різних країнах. Так, наприклад, у Нідерландах активно застосовують концепцію «Будинків мирного суду» (Huis van de Vrede), де експерти, психологи та конфліктологи пропонують послуги вирішення конфліктів в неформальному та зручному для сторін середовищі. А у Канаді активно використовується посередництво у різних сферах, включаючи сімейні та цивільні конфлікти. Організації, такі як «Family Mediation Canada» сприяють розвитку і поширенню цього методу [10].

У ряді австралійських юрисдикцій використовують альтернативні методи вирішення конфліктів для розділу родового майна. Спеціалізовані медіатори допомагають сторонам досягти угоди без судового втручання.

Ці приклади свідчать про те, що країни та організації активно експериментують і впроваджують інноваційні підходи та альтернативні методи для вирішення конфліктів, сприяючи швидшому та більш ефективному процесу вирішення спорів.

У підсумку, зазначимо, що подальший розвиток та удосконалення альтернативних методів вирішення конфліктів у житловій сфері вимагає системного підходу, інновацій та активної участі всіх зацікавлених сторін. Впровадження нових форм альтернативних методів, таких як «круглі столи» з представниками громади, групові психологічні сесії. Створення партнерств з громадськістю та неприбутковими організаціями для активного залучення громади в процес вирішення конфліктів. Забезпечення зручних механізмів зворотного зв'язку та регулярного оновлення методів на основі відгуків громади. Надання тренінгів та підвищення кваліфікації для фахівців, які застосовують альтернативні методи вирішення конфліктів.

### Список використаних джерел

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Сатановська О.В. Судовий захист житлових прав фізичних осіб: загальні положення. Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої. – Одеса : Фенікс, 2022. – 155 с. С.139-143. – 0,3 а.а. URL: <https://hdl.handle.net/11300/22871>
3. Постанова Одеського апеляційного суду по справі №521/15561/15ц від 15 квітня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118686713>
4. Верба-Сидор О. Б., Воробель У. Б., Грабар Н. М., Дутко А. О., Юркевич Ю. М. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навчальний посібник / за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. Верби-Сидор. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 416 с. URL: [https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3835/1/verba-sydor\\_26-05-21.pdf](https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3835/1/verba-sydor_26-05-21.pdf)
5. Ткачук О. С. Судові та альтернативні способи вирішення приватних юридичних конфліктів: міжнародний досвід і українські перспективи. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція. 2015. № 18. Т. 2. С. 22-25. URL: [https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc18/part\\_2/8.pdf](https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc18/part_2/8.pdf)
6. Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Медіація, як альтернативний механізм урегулювання спорів і конфліктів: проблеми в розкритті змісту термінів, використаних у законі. Проблеми цивільного, господарського, трудового права та права соціального забезпечення в Україні. Часопис Київського університету права. 2022. № 2-4. С. 73-77. <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/915>
7. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів: матеріали круглого столу (Одеса, 29 березня 2021 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. д.ю.н., професора Н. Ю. Голубєвої ; НУ «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2021. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14491>
8. Кожевнікова А.В. Технологія блокчейн у цивілістичному процесі. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Науковий збірник. Випуск 1. 2022 – д.а.26,97. С. 59-64. URL: [http://apnl.dnu.in.ua/1\\_2022/1\\_2022.pdf](http://apnl.dnu.in.ua/1_2022/1_2022.pdf)
9. Давидова І.В. Технологія блокчейн: перспективи розвитку в Україні. Часопис цивілістики. Одеса. 2017. Випуск 26. С. 38-41. URL: <http://clj.nuoua.od.ua/archive/26/10.pdf>
10. Організація «Family Mediation Canada» Helping families have brighter futures. [Електронний ресурс]. URL: <https://fmc.ca>